

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

קדושה Lesson 21-The Proper Way Of Reciting

Source 1

שורשי מנהג אשכנז מאת הרב נימין שלמה המבורגר, כרך ראשון דף כג'

עניית קדושה יש לה סדר מדויק. הש"ץ פונה אל הציבור ומעוררו לקדש את שמו יתברך, והציבור נענה לו על כל פניה ופניה. בימינו נפוץ המנהג שהקהל עונה בקדושה לא רק את הפסוקים שבה אלא גם את דברי הש"ץ, חיינו שהקהל אומר את המלים 'נקדש את שמך' וכו'. ויש האומרים גם את דברי הש"ץ 'לעומתם ברוך יאמרו', 'ובדברי קדשך כתוב לאמור'. ברם, לפי מנהג אשכנז המקורי שנשמר בגרמניה עד הדור האחרון (וכן מנהג הגר"א) רק הש"ץ אומר את אלה, והקהל עונה עליהם את הפסוקים: 'קדוש', 'ברוך', 'ימלוך', כפי דעת רבותינו הראשונים ורוב הפוסקים האחרונים.

Translation: The recital of Kedushah has a set order. The prayer leader focuses his attention upon the congregation and stirs it to proclaim G-d's distinctiveness and the congregation answers to each of his petitions. In our era, a custom has spread that the congregation responds not only with the verses of Kedushah but also with the introductory and transitory words of the prayer leader; i.e. the congregation also says: Nikadesh Es Shimcha, etc. Some also say the following words meant for the prayer leader to recite: L'Oo'Masam Baruch Yomeiru; Oo'Vi'Divrei Kodshecha Kasuv L'Aimor. However, according to the original Ashkenazic Minhag that was preserved in Germany until the last generation (and so is the custom of the Vilna Gaon) only the prayer leader recites the introductory and transitory words and the congregation responds with the verses: Kadosh, Baruch, Yimloch, as was the opinion of our early sages and some of our later halachic decisors.

בסדור רב סעדיה גאון (ד' תרמ"ב-תש"ב) מבואר בפרוטרוט סדר עניית קדושה. כך כתוב בו':

עובר החזן לפני התיבה... ואחרי 'מחיה המתים' הוא מוסיף בתפלה את התחלת הקדושה,
ואומר: 'נקדישך ונעריצך ונשלש...' ²
ועונים: 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו'.
ואומר: 'אז בקול...'
ועונים: 'ברוך כבוד ה' ממקומו'...
ואומר: 'ממקומך...'
ועונים: 'ימלך ה' לעולם...'
ואומר: 'לדור ודור...'

Translation: In the Siddur of Rav Sa'Adiya Gaon it is explained in detail how the prayer leader and congregation should interact during Kedushah. The prayer leader steps forward to repeat Shemona Esrei . . . after reciting the Bracha of Michaya Ha'Meisim he continues with the opening line of Kedushah . . .

Source 2

שולחן ערוך אורח חיים סימן קכה' סעיף א' – אין הציבור אומרים עם שליח ציבור נקדישך, אלא שותקין ומכוונים למה ששליח ציבור אומר עד שמגיע לקדושה, ואז עונים הציבור קדוש.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Translation: The congregation should not recite together with the prayer leader the sentence beginning: Nakdishach but instead should keep silent and should concentrate on what the prayer leader is reciting until he reaches the end of the section. The congregation should then respond with the words: Kadosh.

Source 3

בית יוסף אורח חיים סימן קכ"ה אות א' ד"ה ולאחר שיסיים ולאחר שיסיים ברכה שניה
יאמר נקדישך ונעריצך וכו' ויענו אחריו קדושה. נראה מדברי רבינו שאין הציבור אומרים
עם החזן נקדישך אלא שותקין ומכוונים למה ששליח ציבור אומר וכשמגיע לקדוש אז יענו
ויאמרו קדוש וכו' וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל ד' סי' י"ט וזה לשונו דבר פשוט הוא שאין
לומר קדיש עם החזן כי אין אומרים קדיש אלא בעשרה וצריך להבין לחזן ולענות אמן אחריו
כמו כן בקדושה אומר החזן נקדישך ונעריצך וכו' עד שמגיע לקדוש ואז עונים הציבור קדוש
עב"ל.

Translation: After the prayer leader finishes the second Bracha, he should recite Nakdishcha V'Naaritzach etc. The congregation should answer with the words: Kadosh, Kadosh . . . It appears from the words of the Rosh that the congregation does not recite the words: Nakdishcha V'Naaritzach etc. but rather remains silent and concentrates on what the prayer leader is reciting. When the prayer leader reaches the word: Kadosh, then the congregation should respond by saying Kadosh etc. So wrote the Rosh in his responsa in Teshuva Klall 4, Siman 19 and these are his words: it is an obvious matter that the congregation should not recite the words: Nakdishcha V'Naaritzach with the prayer leader because Kedushah must be said by a group of ten men and not by ten individuals. The congregation must generally listen to the prayer leader and answer Amen after the prayer leader. So too in Kedushah the prayer leader says: Nakdishcha V'Naaritzach until he reaches the word: Kadosh. Then the congregation responds by saying: Kadosh.

Source 4

רמב"ם סדר תפילות נוסח ברכות התפילה-שליח ציבור מברך לעולם ברכה שלישית בנוסח
זה: נקדישך ונמליכך ונשלש לך קדושה משולשת כדבר האמור על יד נביאך וקרא זה אל זה
ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צב-אות מלא כל הארץ כבודו, כבודו וגדלו מלא עולם ומשרתיו
שואלים איה מקום כבודו להעריצו לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד י-י ממקומו,
ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך מתי תמלוך בציון בחיינו ובימינו
תשכון תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך לדור ודור לנצח נצחים ועינינו תראינה
במלכות עורך כדבר האמור בדברי קדשך על ידי דוד משיח צדקך ימלוך י-י לעולם
אלקיך ציון לדור ודור הללוי-ה, לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדישך ושבחך
אלקינו מפינו לא ימוש כי א-ל מלך גדול וקדוש אתה ברוך אתה י-י הא-ל הקדוש. בעת
ששליח ציבור אומר בברכה זו וקרא זה אל זה כל העם עונים קדוש קדוש קדוש וכו', וכשהוא
אומר איה מקום כבודו כל העם עונים משבחים ואומרים ברוך כו', וכשהוא אומר בחיינו
ובימינו כל העם עונים אמן, וכשהוא אומר על ידי דוד משיח צדקך כל העם אומרים ימלוך
י-י לעולם, וכל אלו הדברים שעונים הציבור הוא קורא עמהם, ולא יגביה קולו בעת שהן עונים
עמו.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Translation: His version of Kedushah) After the prayer leader says within the Bracha: V'Kara Zeh El Zeh, the congregation answers Kadosh, Kadosh; after the prayer leader say Ayeh Mikom Kvodo, the congregation responds: Mishabchim V'Omrin Baruch Kvod; after the prayer leader says: B'Chayeinu O'Oviyameinu, the congregation responds: Amen; after the prayer leader says: Al Yidei Dovid Moschiach Tzidkecha, the congregation responds with Yimloch Hashem L'Olam. Whatever is answered by the congregation is also said by the prayer leader but he should not raise his voice over theirs when the congregation answers the prayer leader.

Source 5

משנה ברורה סימן קכ"ה ס"ק א' – אין הצבור וכו' – הטעם דניתקן שש"ץ יאמרנו בשביל הקהל ויהיה שלוחם וכשגם הצבור אומרים אותו איך יקרא הש"ץ שלוחם וכן בקדיש יש לזהר שלא לומר עם החזן יתגדל וכו' עד אמן יהא שמיא רבא. ואפילו יש מניין מלבדו ששומעין ומאזינין לש"ץ ג"כ אסור כי על כל אחד שבבית הכנסת החיוב לשתוק ולהאזין לש"ץ ואח"כ לענות אחריו. ומטעם זה אפילו אם ירצה ללמוד ע"י הרהור ג"כ אסור משעה שמתחיל החזן נקדש; וכן בקדיש אם לא בשעה שהחזן מאריך בניגון ולא בשעה שמחתך האותיות. ואינו נקרא קדושה אלא נעריץ וכו' הוא למנהג הספרד שאומרים כן בכל תפילת שחרית וכן לאשכנזים שאומרים נקדש לעומתם וכו' ובדברי וכו' אבל שאר הנוסח שמוסיפין בשבת אינו בכלל קדושה ואינו צריך להאזין אחר החזן בזה וכן המנהג כהיום שאומרים זה קודם החזן וכן מותר ללמוד אז ע"י הרהור כן כתב המגן אברהם בשם הגהת יש נוהלין אבל כמה אחרונים סוברים דאפילו ימלוך ג"כ אינו מעיקר הקדושה וכל שבין לעומתם וכו' ובדברי וכו':

Translation: The reason that the practice began that the prayer leader recites on his own the opening sentence of Kedushah is that he is the agent of the congregation. The act by the congregation of reciting the first sentence with the prayer leader negates the agency relationship. The same practice should be followed in reciting Kaddish. The congregation should be careful not to recite the words of Kaddish from the opening words to Yihai Shmai Rabbah together with the prayer leader. The same practice should be followed even if there are nine people in the congregation who did not recite the words together with the prayer leader because there is an obligation on each congregation member to be silent and to listen to the prayer leader and to answer after him. For this reason it is prohibited for someone to learn Torah even if only through thought while the prayer leader recites the opening section of Kenosha and during Kaddish unless it is during the time that the prayer leader does extensive singing and recites the words slowly. The parts of Kedushah that are governed by this rule are the opening section which is Na'Aritzcha for Nusach Sefard and Nikadesh for Nusach Ashkenaz; also L'Oomasom and Oo'Vidivrei but the additional words that we say on Shabbat are not included in this rule. For those sections, it is not necessary to listen to the prayer leader. It is permitted to learn Torah during those sections by thought, so wrote the Magen Avrohom in the name of the Ha'Gahat Yesh Nochlin. However, some later commentators believe that even the section beginning with the words: Yimloch are also an integral part of Kedushah and certainly the sections of L'Oomasam and O'Ovidivrei.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Source 6

מגן אברהם א"ח סימן קכה ס"ק ב' - ונוסח שלנו יש לה סמך מחזקוני פרשת האזינו שצריך לומר כ"א (21) תיבות קודם שיזכיר השם כמו שעשה משה בפ' האזינו ועיין שם בילקוט ובתוס' סנהדרין.

Translation: Our practice has a basis from the comments of the Chizkooni to Parshat Ha'Azeinu that it is necessary to recite 21 words before reciting G-d's name which follows the conduct of Moshe Rabeinu in Parshat Ha'Azeinu. You can check there in the comments of the Yalkut Shimoni and in Tosaphot in Masechet Sanhedrin.

Source 7

פיסקא שו' - מצינו שלא הזכיר משה שמו של הקדוש ברוך הוא אלא לאחר עשרים ואחד דבר. ממי למד? ממלאכי השרת, שאין מלאכי השרת מזכירים את השם אלא לאחר שלש קדושות שנאמר (ישעיה ו' ג') וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צב-אות. אמר משה דיי שאהיה בפחות משבעה כמלאכי השרת. והרי דברים קל וחומר ומה משה שהוא חכם חכמים וגדול שבגדולים ואבי הנביאים לא הזכיר שמו של מקום אלא לאחר עשרים ואחד דבר, המזכיר שמו של מקום בחנם על אחת כמה וכמה.

Translation: We find that in Parshat Ha'Azeinu, Moshe Rabeinu did not mention G-d's name until after 21 words. From whom did he learn to do so? From the ministering angels. The ministering angels do not mention G-d's name until after saying the word Kadosh three times as it is written: (Isaiah 6, 3) And each called to each other and said: Kadosh, Kadosh, Kadosh, Lord of Hosts. Moshe said: It is appropriate that I act in a manner that equals seven times the act of the ministering angels. Moshe's act is a lesson to us. Moshe who was among the wisest men who ever lived, one of the greatest men that ever lived, Father of all prophets did not mention G-d's name until after reciting 21 words, the rest of us who mention G-d's without thought should not do the same?

Source 8

ט"ז אורח חיים סימן קכה ס"ק א' - אין הצבור אומרים כו'. בב"י משום תשובת הרא"ש כ' הטע' כי א"א קדושה אלא ב' וכן בקדיש. וכ"י ונראה דכן יש לעשות כשאומר החזן לעומתם משבחים ואומרים שותקין עד שמגיע לבכה"מ ואז הם עונים וכן כשאומר ובדברי קדשך שותקין עד שמגיע לימלוד. וק"ל ממ"ש בס"י ק"ט דאם התחיל יאמר עם הש"ץ מלה במלה נעריצך ונקדישך וע"כ לו' דמה שהוא או' עם החזן לא מקרי יחיד בזה ונ"ל דאין חילוק בזה בין אם התפלל כבר או לא וכ"ש במה שהוסיף ב"י לענין לעומתם משבחים כו' איני יודע היזק בזה וכ"כ רמ"א סי' כ"ט דמנהג הפשוט אפי' היחיד אומר סדר קדוש' שביוצר וכן ובדברי קדשך כתוב לאמר מה איסור יש ליחיד לו' דבר זה שמספר מה שכתוב בפסוק:

Translation: The Beis Yosef based on a teshuva of the Rosh held that the congregation should not recite the opening line of Kedushah because Kedushah can only be said in a group of ten and must be said responsively as is Kaddish. The Beis Yosef continues and says that similarly we need to distinguish in all of Kedushah what the prayer leader says and what the congregation says. I have a problem with this understanding because earlier in paragraph 109, the Shulchan Aruch says that if a person comes late and only reaches Shemona Esrei when the prayer leader is about to repeat Shemona Esrei, he says every word of

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

Kedushah with the prayer leader, that means that by saying the words together with the prayer leader, he is not acting individually but is acting as part of the congregation. So how is that different from the entire congregation reciting the words of Kedushah together with the prayer leader? And I do not understand why the transition words; ie. L'Oomasam, etc. cannot be said by the congregation and did not the Ramah write that individuals praying alone can say the Kedushah in the Bracha of Yotzer and what is wrong with the congregation joining in saying the words: Oo'Vi'Divrei Kadshecha Kasuv Laimor since they are just telling a story?

Source 9

משנה ברורה סימן קכ"ה ס"ק ב' –אלא שותקין וכו' – ויש מקילין שיוכל לאמר עם השליח ציבור והמנהג הנכון כמו שכתב השולחן ערוך כי עמו נמשכו האחרונים וכן נהג הגר"א. ומכל מקום המנהג בימינו שאומרים הקהל גם כן נקדש.

Translation: There are those who are lenient and allow the congregation to recite the opening section of Kedushah together with the prayer leader. The correct practice is to follow the Schulchan Aruch because many later commentators follow his position and so does the Vilna Gaon. In any event it has become the practice in our day that the congregation also says the opening section of Kedushah.

Source 10

שורשי מנהג אשכנז מאת הרב נימין שלמה המבורגר, כרך ראשון דף מה'

ההם של מנהג האריז"ל שחציבור ישתתף בלחש באמירת הש"ץ. חיות ולפי דעתו של האריז"ל על הציבור לומר בלחש את נוסח הקדושה של הש"ץ אך לא בקול רם, לא ניכר היה כלפי חוץ שיש כאן מיפנה משמעותי וסטיה של ממש ממסורת הקדמונים. משנתגלל מנהגו של האריז"ל לידי הציבור הרחב במזרח אירופה הוא יצא כבר מכלל שליטה. החמונים הורגלו לומר את הקדושה כולה עם אמירות הש"ץ בקול רם ובצורה לא מסודרת, והקפדת המקובלים על קיום מדויק של הוראת האריז"ל לא הגיעה לידיעתם.

Translation: It was the custom of the AR"Y that the congregation join in with the prayer leader in reciting all the words of Kedushah. Since it was the opinion of the AR"Y that the congregation join the prayer leader by saying the words quietly, it was not recognized that he was instituting a substantial change to the custom and a material deviation from prior custom.

When the custom of the AR"Y began to be followed by congregations throughout western Europe, it was not possible to control it. The majority became accustomed to recite all of the words of Kedushah together with the prayer leader out loud and in a disorderly manner while the followers of the AR"Y were not taking care to follow the AR"Y's custom in its correct manner.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-Tefila 101

באשכנז מלכתחילה לא הסכימו להנהגת מנהגו של האר"י, ופוסקים דרשו לשמור על נאמנות למסורת הראשונים ופסקיהם שלא לומר כלל את קטעי הש"ץ. בבית מדרשו של ה'חתם סופר' אף היו משתיקים את מי שחעזי להרים את קולו ולומר את קטעי הש"ץ. גם הגר"א שמר על מנהג הקדמונים אף כי בליטא ארצו כבר הושפעו מהנהג החדש ואמרו 'נקדש' כמו הש"ץ בשעה שבכל אירופה כבר נשכח המנהג הישן כמעט לגמרי, בלשו קהילות אשכנז כולן בנאמנות לו. מספר נימוקים הלכתיים נתנו הפוסקים להתנגדותם להשתתפות הציבור בנוסח הש"ץ:

Translation: In Ashkenaz, from the beginning, they did not agree to follow the custom of the AR"Y, and their halachic decisors sought to guard the validity of the traditional practice; i.e. that the congregation should not say any part of what the prayer leader recited. In the Beis Midrash of the Chasam Sopher, they would silence anyone who dared to raise his voice and recite the parts said by the prayer leader. The Vilna Gaon also kept to the original practice even though in Lithuania, his home country, they were already influenced by the new custom and said Nikadesh as did the prayer leader, at a time when most of Europe forgot the old custom. The Ashkenazic communities were therefore unique in abiding by the original custom. A few points were made by the Ashkenazic halachic decisors to support their position:

- א. הקדושה היא קילוס הקב"ה על הידיעה שמוסר הש"ץ לציבור על שבחי הקב"ה בשמי מרום, הש"ץ מקדים להודיעו והציבור עונה על הודעתו. (רוקח).
- ב. כך היא צורת עניית הקדושה של המלאכים בשמי מרום. (אבודרהם).
- ג. קלות ראש היא לומר עם החזן את תפילותיו. (רא"ש).
- ה. דבר שבקדושה שצריך מנין עשרה, והם קדיש קדושה ו'ברכו', ניתקן דוקא באופן שהחזן אומר והציבור עונה, ואסור לציבור לומר את חלקו של חזן באף אחד מהם. (יש נוהלין, הגר"א).
- ו. אם הקהל אומר את חלקו של ש"ץ אין כאן ציבור עשרה, אלא עשרה יחידים המתפללים לעצמם. (סמ"ע, מחצית השקל).
- ז. האומרים את המילים של הש"ץ, אינם מקדשים את השם, אלא מספרים היאך המלאכים מקדשים אותו ואומרים 'קדוש' וגו'. (רא"ל גורדון).

Translation: A. Kedushah consists of words of praise after being advised by the prayer leader to recite the words of praise said in heaven. The prayer leader invites the congregation to recite those words and the congregation responds to the invitation;

B. That is how the angels in heaven recite the verses;

C. It is thoughtless to recite the same words as the prayer leader;

D. A Davar Sh'B'Kedushah (liturgical Kiddush Hashem) requires a minyan of ten. Those prayers are Kaddish, Kedushah and Barchu. They each were composed to be responsive. and the congregation is prohibited from reciting the words meant for the prayer leader to recite.

שמונה עשרה-תפלת שחרית-101 Tefila

- E. *If the congregation recites the words meant for the prayer leader, there is no longer a group of ten but ten individuals praying individually.*
- F. *If the congregation recites the words meant for the prayer leader, they are not performing liturgical Kiddush Hashem but are merely telling a story about how the angels recite Kedushah.*

מנהג אשכנז לשתוק בקטעי הש"ץ הוא המנהג המקובל על כל הראשונים
והרבה מגדולי האחרונים. על כן אותן קהילות שזה מנהגן מדור ודור אינן
סוטות ממנו ומקדשות את שמו יתברך כדרך שקידשוהו אבותינו הראשונים.

Translation: The practice among German Ashkenazic Jews to be silent while the prayer leader recites the words meant for him is the accepted practice among our early Rabbinic personalities and of the later ones. Therefore those congregations for whom this has been the practice from generation to generation do not deviate from the practice and properly perform liturgical Kedushas Hashem just as their forefathers did.